Tečaj XX. **NOVICE** List 15.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 9. aprila 1862.

Se nekaj o murbah.

Gosp. dr. Orel je v zadnjem listu svoje misli naznanil po kterih bi utegnile cepljene murbe krive biti one bolezni svilnih črvičev, ki je na Francozkem, Laškem in tudi v druzih deželah poslednje leta toliko škode napravila. Res hvale vredno je, da skušamo zvediti, kaj bi utegnilo krivo biti te hude morivke. Častiti gospod dohtar potrjuje svojo misel tudi s tem, kar so pisali „Neueste Erfind.“ iz Trienta.

Naj tudi mi svoje mnenje razodenemo. V tem smo ž njim popolnoma edinih misel, kar na hvalo govorí divjim murbam; al s tem se ne moremo skladati, da bi cepljene murbe bile vzrok one kuge. Dokazali bomo uno in to.

Da divje murbe svilodom bolje teknejo kakor cepljene ali kakor jim na Vipavskem in Goriškem pravijo, pitane, to je stara skušnja, zoper ktero se ne dá nič reči,*) zato tudi na pr. na Goriškem pametno ravnajo, da črvičem po vsakem spanji (noter do zadnjega) izprva pokladajo le večidel perje divjih murb, potem pa, ko je živalica bolj k moči prišla, ji pokladajo perje pitanih, ktero jim zdaj dobro tekne. Brez pitanih murb oni ne morejo biti, ker je sviloreja eden njih najvažniših zaslužkov.

Če tedaj tudi špogajo divje murbe, niso nasprotniki pitanim, brez kterih ne morejo biti.

„Novice“ so predlanskim po francozkem časniku popisale zgodovino svilodne kuge in so povedale, kaj so Francozi že poskušali, da bi bili zvedili vzrok te nesrečne bolezni; al nič niso mogli gotovega zvediti; godila se jim je taka, kakor se nam godí še dandanašnji s krompirjevo boleznijo, ktera nam je še zmirej zastavica, ki je nihče še ni uganil.

Da pa cepljene murbe ne morejo biti vzrok svilodne bolezni, je očitno iz dveh razlogov:

prvič: Na Laškem že od nekdaj cepijo murbe, pa vender niso prejšne leta imeli te bolezni,

drugič: so druge dežele, kjer so še le malo po malo začeli svilorejo in imajo večidel divje murbe, pa vendar so vkljub temu lani imeli svilodno kugo.

Iz tega je dosti očitno, da pitanke ne morejo biti krive omenjene bolezni.

Moja misel je pa v obče ta, da imamo še premalo zdravnikov za rastlinske in živalske bolezni, in da patologija rastlinstva in nižega žvalstva je še celó celó malo obdelana. Cesar Napoleon je pred nekimi leti sprožil to potrebo, pa dalje se nič ni slišalo. Škoda!

Naj pri tej priliki naznanimo veselo novico, da kar svet stojí, se ni v enem letu nikoli toliko murb zasadilo po Krajnskem kakor letos. Že lani se je začela živa kupčija z murbami iz sosednih nam laških krajev; voz za vozom se je pritiral v naše kraje, in po železnici jih je pridrčalo še več. Al letos jih je prišlo toliko, da bi človek ne verjel, kdor sam ni vidil. Iz gotovih virov smo zvedili, da v okolici bistriški in druzih krajih na Notranjskem so jih letos posadili več kot 10.000, — v Ljubljano pa jih je po železnici in na kolah prišlo gotovo čez 40.000, ki so razprodane šle po celi deželi. Toliko veselje se je unelo za to koristno drevo, da nikdar pred tako. Gospodarji po mestih in po kmetih vsi vprek sadé murbe; tudi v majhne bajtice je predrla že stara resnica, da francozke in laške dežele je obogatila židoreja; zakaj bi tudi slovenska zemlja, za rejo murb in svilodov vsa pripravna, se obotavljala in ne segala po tem dobičku?

„Novice“ in „Pratika“ pa, ki že od leta 1844 v eno mer pišejo, nagovarjajo, prigovarjajo, podučujejo in svetujejo, veselega srca zdaj morejo reči: Hvala Bogu! da naš trud ni bil zastonj, — seme nauka, ki smo ga sejali, je začelo sad roditi in čedalje več ga bode še, ker sreča je hotla, da nemile okoljšine in svilodov bolezen na Laškem so ceno svilnega pridelka tako povzdignile, da je naša dežela v poslednjih letih že več tavžent goldinarjev iz sviloreje si pridobila. In to je dalo našim naukom še le pečat žive resnice.

Kmetijska družba naša, spodbujena po rajnem mestnem županu neumrljivega spomina, gospodu Janezu Hradeckimu, je začela na svojem vrtu rejo murb, kteri so v prejšnih letih dr. Orel, dr. Hlubek, prof. Kersnik, dr. Strupi, fajmošter Zalokar marljivi vrtnarji bili, in za ktero skrbimo zdaj tudi mi. Po deželi pa so se lotili murboreje mnogi gospodje grajšaki in drugi posestniki, med duhovnimi posebno gosp. tehant Vovk in še drugi, in tako je „zrno do zrna prineslo pogačo“, ktero že zdaj vživamo, pa je bomo ako Bog dá, vživali čedalje več.

Ker smo murborejo enkrat tako deleč dognali, kakor je dandanašnji, in smo v zgodovini tega kmetijstva prestopili prvo dobo, nam je zdaj, čedalje bolj oskrbljenim z obilnim drevjem, še drugo potrebno, in to je, da prav ravnamo z obrezovanjem murb, kar je sila imenitno, da 1) kar obilen dobiček dobivamo od njih, in 2) da se nam z nerodnim obrezovanjem drevje ne kvari.

Ker pa o tem delu ta trdi to, uni to, da človek nazadnje ne vé, čigavo je pravo, smo si za kmetijsko družbo po prijaznosti g. Petra Kozlerja in pa g. Bandeljna, župana v Komenu na Goriškem, dali priti zvedenega in pridnega kmeta, ki nam ravná zdaj tukaj murbino drevje. Kdor ga želí tudi za svoje murbe, naj se oglasi pri nas, da mu ga pošljemo; za dan se mu plača 1 gold. nov. dn.

Vrednik.

*) Tudi v „Nauku murbe in svilode rediti“, ki sem ga po dr. Hlubeku poslovenil, se bere v §. 65 tako-le: „Perje necepljenih dreves se gosencam veliko bolj prileže, kakor pa požlahnjenih, zato ker se iz njih manj mokrote nasrkajo. Ker pa divje ali necepljene murbe preveč sadja rodijo, kterega gosence ne vživajo, pa manj perja imajo, kakor žlahne, zato po tacih deželah, kjer se bolj z židorejo pečajo, murbe večidel cepijo, kakor je pri sadnih drevesih navadno.

Gospodarske skušnje.

(Stare kokoši z mladimi nadomestiti) je treba, ako gospodar ali gospodinja želí, da mu bo kurja reja več dobička donašala. Mlade kokoši bolj pridno jajca ležejo in valijo kakor stare, pa tudi več piče (futra) potre-

bujejo kakor te. Če gospodinja vsako leto dobro polovico starejih kokoš izvrže, se ji število kuretine ne bode zmanjšalo, in to zato ne, ker med 100 repi, ki se iztrebijo, je 80 starih, in poginu bolj podvrženih kakor je mlada žival. Treba je pa, da gospodinja, ktera trebi starejo žival od mlade, pozná dobro, kaj je staro, kaj mlado. To pa ni tako lahko. Najbolje je tedaj, da gospodinja novi zárod vsako leto zaznamova, in sicer s tem, da noht enega krempeljca prireže in pokrajša, kteri potem ne raste več. Prvo leto naj se zato na levi nogi noht levega kremplja odreže, — drugo leto na ravno tej nogi noht srednjega kremplja in tretje leto tudi na tej nogi noht desnega kremplja. V četrtem letu se začne ravno tako na desni nogi. Čez 5 let naj se ne obdrží nobena kokoš, ker v 5. letu je že vsaka kokoš bolj zanikerna, začne manj jajc leči in tako naprej čedalje manj. Najbolji čas pa za iztrebo starejih kokoš je jesen.

(Da krave dolgo molzejo), je treba prvesnice, to je, take krave, ki so imele prvo tele, kar najdalje je mogoče molsti. Skušnje so namreč do dobrega potrdile, da breje krave vsigdar potem še le v tistem času ob mleko pridejo, v kterem so jih po prvem teletu molsti nehali. Če, postavimo, kravo, ki je po prvem teletu spet se ubrejila, nehamo v 5. mescu molsti, se bo pri vseh poznejih teletih molža, če ne pred, saj v 5. mescu ustavila. Če tedaj krava po prvem teletu tudi malo mleka ima, molzite jo najmanj osem mescov in pol, in vidili bote, da ste natoro prisilili k dalji molži, pa treba je, da ji dosti in dobre klaje dajete.

(Majhni svinjaki za pitanje prascov) so za rejo kaj imenitna stvar. Nepokojno svinjo, ki je zlo razsajala, je nekdo mesca kimovca (septembra) kupil. Poleti je hodila na pašo, pa je zlo hujšala. Potem so jo djali v vélik svinjak, da je imela prostora veliko okoli hoditi; čeravno so jo dobro pitali, ji piča ni teknila veliko. Dobre stelje je imela obilo, pa čeravno je spala ponoči, je bila vendar podnevi zlo nepokojna. Ko je gospodar to vidil, prepaži svinjak, da je imela svinja le 8 čevljev po dolgem in 8 čevljev po širokosti prostora. Na to se upokoji poprej nemirna živina, je rada žrla, pa tudi podnevi spala, in kar hitro se je potem spitala.

Živinsko sol

pošilja špedicija in agencija Antona Scheidenberger-ja iz Trsta v sledeče mesta cent z vožnino vred

v Ljubljano po 1 gold. 67 kr. nov. dn.
v Celje po 1 gold. 75 kr. nov. dn.
v Laško (Tüffer) po 1 gold. 75 kr.
do Zidanega mosta 1 gold. 75 kr. nov. dn.
v Marburg po 1 gold. 82 kr. nov. dn.
v Pelčane po 1 gold. 77 kr. nov. dn.
v Ptuje po 1 gold. 83 kr. nov. dn.
v Gradec po 1 gold. 93 kr. nov. dn.
v Varaždin po 1 gold. 90 kr. nov. dn.
v Belak po 2 gold. 34 kr. nov. dn.

Le žaklji se posebej plačajo in sicer nov lep žakelj po 35 krajc., za star žakelj pa po 25 kr. Kdor si hoče od te tržaške špedicije živinske solí naročiti, naj piše v Trst pod napisom: Gospodu Antonu Scheidenberger-u v Trstu (Triest, Via Gepa Nr. 1139).

O civilnem pravu.

Govor dr. Lovro Toman-ov v zboru pravoznanskega družtva 16. januarja l. l. *)

Vesvoljnemu človeštvu kakor vsaki edini stvari postavljen je namen od Stvarnika.

Temu namenu ne more noben narod se odpovedati, temveč ta namen mora vsakemu biti cilj in konec vsega hrepenenja, mišljenja, razvijanja in djanja.

Na zadnji zemlji osnovale so se države različne. V enih stanuje sam en narod, v drugih v zvezo stopili so mnozi različni narodi.

Narodov namen prenešen je na državo, — dosega tega namena je vsaki državi naloga, ki jo mora prezvesto izpolnovati, kakor mati svojih sinov v vseh primerljejih, pri deljenju pravic in dolžnost.

Napreduje in krepi se država, ki postavi si ta namen za gêslo in vodílo svoje, v zapad in pogin pa pahuje se, ki sebe, svoj obstoj loči od tega namena, ter sebe stavi za svojo namembo preziraje narodov poklic.

Namen in naloga države pa razpada po mnogoverstnih potrebah v dele različne.

Jeden ima varstvo zunanje, drugi znotrajne in še mnogo drugih opravil za predmet.

Varstvo znotranje poglavitno utemeljeno je na postave državljanske, po kterih vežejo se udje države v pravnih razmerah, po kterih se imajo te presojevati v dvombi in pravdi, in ktere imajo veljati vsem državljanom brez razločka enake.

Država mora tedaj postaviti narodom pravila in vodíla, posnete iz večne pravice, z njih namenom zlagajoče se.

Spoznanje večne pravice je tedaj prvi vir za dobre pravne postave.

Pa kakor človek ima svoje stopnje življenja: dedinstvo, mladenštvo, možtvo in starost, in kakor razum bistri se in spoznanje množi po teh stopnjah, tako tudi godi se v narodovem življenju.

Mnogo prestali, mnogo skusili so narodi na zemlji v gospodstvu se sledivši.

Kar v preteklih vekih stvarilo se je v dobrih, človeštvu koristnih postav, kolikor žlahnega zrna odrodilo se je v pravoslovnem premišljevanju in v raznih skušnjah narodov, vse zamore biti gradivo za sostavo pravnih postav poznejim narodom.

Preteklo je pred nami že mnogo vremen, zginilo že mnogo izvrstnih v zgodovini slovečih, pa tudi mnogo trinožnih narodov; vrstili so se jasni časi pravnega razuma in pravičnosti; sledile so jim pa tudi temne ure postavnega zapada in okrutne silnosti.

Le kar hranuje v sebi napredek, le kar se zlaga z večno pravico in z namenom raznih narodov, more biti dobro seme koristnih postav.

Zgodovina pravnih postav je tedaj drugi vir, iz kterih se zamorejo zajemati koristne postave.

Kakor kristal se je ustanovila naša mogočna država avstrijanska na razsipu rimskega cesarstva in njega koscov iz mnogih narodov in mnogih dežel.

Različne postave veljale so v tem ali unem narodu, v ti in drugi deželi. Dota tega je bila bolj sijajna in vredna od drugega; pravila pravičnosti temu bolj v číslu in v djanju ko drugemu.

Priznati se mora, da bila je vladi skrb posneti bolje blago iz raznih sprejemšin in oživiti ga z duhom večne pravice ter postaviti za vodílo in razsojilo v pravičnih razmerah vseh državljanov. Slišali smo od prečastitega prejšnjega govornika, kako voljo in željo so imeli naši slavni vladarji, da bi bili ustavili izvrstno državljansko ali civilno pravo; slišali smo, kteri slavni pravoučeni možje so se poprijeli pretežke naloge, neboječi se dela in težav, in kako poslednjič postalo in izrastlo je državljansko pravo ter zagledalo beli svit dneva 1. junija 1811, in kako sloví po celem svetu v čud in izgled.

V naši dragi domovini, ki stala je takrat pod francoskim gospodstvom, razglasilo se je to pravo še le 1. maja 1815. Mi bi imeli tedaj še le pozneje praznovati 50. rojstno obletnico.

---

*) Iz „Verhandlungen und Mittheilungen der jurist. Gesellschaft in Laibach. 1. Jahrg. 2. Heft. Redigirt von dr. E. H. Costa.“

Da pa že danes obhajamo to slovesnost, je priča, kako da Slovenci tudi vemo in znamo častiti in slaviti brez zadržka izvrstne postave; je priča naše hvaležnosti do stvariteljev njih, do vladarjev in pravaučenih mož, je priča, da smo dobri in zvesti državljani.

Z nadušenjem in ponosom pa moram v tem trenutku in pri tej priložnosti obhajati spomin moža, našega rojaka, ki je bistrega uma, pravičnega srca, navdan prave večne pravice udeležil se pri sostavi in razjasnjenju tega državljanskega prava, ki je na Cesarjevo povelje leta 1811 na dovršeno delo nastavil zadnjo ojstro svojo pilo, ki je zato sprejel posebno zahvalo Cesarjevo in ki je posled mnogih še drugih spisov postal prvak med avstrijanskimi pisatelji na polju pravoslovnem.

Ta veljak je Tomaž Dolinar, rojen blizo Loke 11. decembra 1760 v čistih gorenskih zrakovih, umerl 15. februarja 1839 na Dunaju. Sin prostega očeta se je dvignil na prestol dušne sijajnosti, da sveti, celemu pravoslovnemu svetu znan, v slavo in čast naši domovini. Vsak narod časti svoje veljavne može; tudi mi jih moramo slaviti, ter pokazati, da dušna moč, dušni razvitek sinov našega naroda nam je največi ponos. Zato z Vami, slavni in častiti gospodje, se radujem neskončno, da mi je dana prilika, slavnega rojaka poslaviti v milem maternem jeziku.

Naj se kakor koli misli o zakonskem pravu od njega posebno zjasnjenem iz obzira čisto civilnega ali cerkvenega, to je gotovo, da prijatel ali nasprotnik obzira Dolinarjevega, v zakonskem pravu mora občudovati bistroumnost, doslednost in jasnost Dolinarjevih pravospisov. O tem med nami Slovenci ne sme biti razločka. Rekel sem zato, da radujem se ga spomniti v maternem jeziku, ker on sam ga je cenil visoko, ko je v svojih spisih obstal, da vseh svojih mnogih tanko in ojstro se ločivnih misel ni mogel dostojno izraziti v tuji nemški besedi in vendar je pisal tako jasno in določno v nemškem jeziku, kakor noben drug *vseh avstrijanskih razjasnjevavcov civilnega prava.*

Vem tedaj, da ozira se danes tudi Dolinarjev duh na nas in da se z nami raduje v dvojnem pomenu. Njegova slava je zvezana s slavo civilnega prava.

Slave pa vreden je zakon prav državljanskih. To pravo zajeto je iz večne naravne pravice, ker človeštva, vrednosti človeka ne prezira nikdar, temveč posebno izrekuje postavo, da človek ima prirojene pravice svoje, ker postavlja celó v posebnem stavku (§. 7) naravno pravo za razsojilo nekterih pravniških razmer, ker še nerojenim otrokom odločuje pravice in v nezgodnjih okolišinah rojenim sirotam hrano in odgoj, ker v mnogih druzih razmerah posesti, služnosti, dedovanja, pogodb, odškodovanja sledil le takim pravilom, ki se zlagajo kolikor mogoče z naravnim pravom, in ker tudi je postalo za občno ustavno državno pravo budivno svetilo.

Poslednja ta vrednost, mislim, je jasna. Človek, ki je vezan v raznih pravnih razmerah na postave iz naravnega prava zajete, odgoji in utrdi si v srcu spijočo misel in željo, da bi tudi veljale med državljani in državo človeštvu primerne, svobodne postave, da utemeli se tudi v ti važni ali še važneji razmeri vsem državljanom enako naravno pravo. Dokler pravica čista veljá med državljani, in ohrani se sodništvo pravično in pošteno v kaki državi, neugasne pravice in svobode žar, temveč tlí v prsih zaprt, iz kterih udari v plam hrepenenja po ustavi prave svobode. V tem obziru je civilni zakonik prednik in budnik naše državne ustave in hvala Večnemu, da smemo očitno se zbirati in posvetovati o občnem blagru, da nam dovoljeno je to poslednjič izusteno hvalo v državnem zakoniku priznati, da zamoremo upati, da ravno posled ustave s pomočjo ljudskih posvetovavcov se bode dalo iztrebiti, kar je v tem zakoniku zastaranega ali z ustavno svobodo se in naravnim pravom ne zlagajočega.

Zato se mora zavrniti zvunanja in tudi domača preojstra kritika, ki očita našemu zakoniku mnogo pomanjkljivosti. Ima jih tudi; saj je delo človeško; al kritika mora gledati na čase neugodne naše državne preteklosti in če Bog dá, prišli so časi za nas Avstrijance bolj jasni, v kterih nam bode mogoče, tudi v zadevah državljanskih postav slediti po viru prave svobode. (Kon. prih.)

Kratek pogled
na književnost jugoslavensko.

Naši bratje in sosedje na Hrvaškem srečneji so že od nas Slovencov, ker njih jezik vživa že popolnoma pravice, kterim so se pri nas še le poslednji čas malo po malo začele odpirati vrata. Pri njih se ne tarejo najbolje narodne sile o trudu za narodne pravice, ampak radostno se obdeluje samo polje narodne omike. Po takem jim je literatura tudi praktična; mi Slovenci, ki se nam še tako strašno zamerja, če po čitavnicah in med seboj rabimo le materni jezik, obdelujemo najbolj slovniško polje, kar bi moralo poslednje biti; štokavski bratje pa malo se pečajo s slovnicami, pa pišejo posebno lepoznanstvene knjige, namenjene ne samo za šole, kar mora pri nas Slovencih biti za sedaj posebna naša skrb, ampak za djansko, praktično življenje.

To nam pokazuje njihova literatura lanskega leta. Nismo v Ljubljani na tem, da bi mogli našteti vse ali veči del hrvaških takih knjig; pa kar mi jih je pri roki, potrjuje mi to resnico. Ker so šolske knjige večidel gotove, izhajajo knjige ali za omikavni, kratek čas, ali pa za djanske potrebe. Od prve vrste so, na pr., „biedna Mara“, „Put na plitvička jezera“ (v vojniški granici), „Put u Italiju“, šaljivi spisi g. Jurkovića — vse krasno pisane knjige, da je veselje prebirati jih. Druge vrste so: odlomci iz državnega prava hrvatskoga od Račkega, ki sega posebno v polovini dosti tudi v povestnico slovenskih krajev; *) kakor prevodi dramatičnih del; da so take dela od praktične potrebe, vidi se iz tega, ker imajo v Zagrebu narodni svoj teater, pa so prisiljeni, da zatega voljo nagrade ali darila podeljujejo za najbolje take dela izvirne in v prevodu. Taki so „Razbojnici“ Šilerjevi, ki jih je pohrvatil slavnoznani prevoditelj mnogih Puškinovih del in Šilerjevega Viljelma Tella. Mi to knjigo kakor tudi druge njegove prevode priporočamo, in njegove „razbojnike“ posebno za tega voljo, ker je to na posled omenjeno delo od presojevavcov za najbolje priznano dobilo nagrado ali darilo. **)

Naj še omenimo dve druge knjigi, ki jih prav živo priporočamo slovenskim bravcom; prva je prekrasna, že večkrat pohvaljena Kurelčeva knjiga: „Recimo koju“, ki se pri gospod Giontini-tu dobí po 75 nov. kr., polna prelepih misel, pisana v jeziku trdo skrčenem, da morebiti krajšega ni. Druga, ki je pred nekimi tedni beli svet zagledala, je „Pismo slovjensko napisano od Račkega; v lepem, gladkem jeziku uči početek pisanja sploh, in posebno v runah, obširno pa razlaga razmero med glagolico in cirilico, in radostni priznavamo, da je prav znanstveno. To knjigo priporočamo posebno tudi vsem knjižnicam, akoravno je cena le en goldinar in 10 novih, tedaj dospevna tudi za druge spoštovavce dobrih slavenskih knjig. J. M.

Darovi matice zagrebške.

Kakor so „Novice“ obljubile, dajo danes na znanje, da je Matica ilirska po g. Jakiću vsaki gimnazii slovenskega jezika 3. dné t. m. poslala od vseh po nji založenih knjig en natis, namreč:

1. Ban M. Dubrovnik za g. 1851. III. svezak.
2. Demetra dramatička pokušenja II. sv. (Teuta).

---

*) Vse te knjige, kakor tudi na koncu omenja od Račkega, dobijo se pri gosp. Giontini-tu.

**) Kdor bi jo želel kupiti, jo dobi po 1 fl. pri uredništvu „Novic“.

*

3. Gjorgjić J. Saltjer slovinski.
4. „ Uzdasi Mandaljene pokornice.
5. Gundulić J. Osman 2. izdanje.
6. „ različita dela.
7. Kolo, članci za literaturu IV. do VIII. sv.
8. Palmotić, Kristiada.
9. Sladović, Uputa u pjesmenu umjetnost.
10. Šulek, Biljarstva II.
11. Jukić, Bosanski prijatel III. zvezak.

Opazka. Del, kjer manjkajo zvezki poprejšni, kakor pri onih pod štev. 1, 2, 7, 11, ni na svetlo dala Matica, ampak drugi založniki.

Ta dela poslane so znanim rodoljubom in to gg. Marnu v Ljubljani, dr. Kočevarju v Celju, prof. Šumanu v Mariboru, prof. Janežić-u za gimnazijo, prof. Einšpieler-ju za realko v Celovcu; prof. Šolar-u v Gorici; Fr. Cegnarju v Trstu; in gimn. ravnateljstvu v Novem mestu; ter so poslala se ta dela tudi ravnateljstvu v Paznu.

To se daje marljivim slovenskim dijakom na znanje, da morejo brati, kar se jim dopada.

Kratkočasnica.

Čudno je, da Nemci tako radi padajo.

Če se kaj posebnega zgodí = Es ist was besonderes vorgefallen.
Če Nemec sliši vstreliti = Ein Schuss ist gefallen.
Če je Nemcu kaj všeč bilo = Das hat mir gefallen.
Če Nemcu kaj na misli pride = Es ist mir beigefallen.
Če se kaka reč zamudí = Verfallen.
Če se na koga domisli = Auf ihn verfallen.
Če kdo kaj zlo nerodnega naredí = Auffallen.
Koliko pri delitvi na vsakega pride = Entfallen.
Če se dva spreta = Sind zerfallen.
Če kdo kaj prosi, pa ne dobí = Ist durchgefallen.
Če se kaj podere = Ist zusammengefallen.
Če mu kdo v besedo seže = Ist mir in die Rede gefallen.
Če kaka reč na rudeče vleče = Ins rothe fallen.
Kar vsak lahko vidi = In die Augen fallen.
Kar koga zlo teži = Schwer fallen.
Če kdo kaj popustí = Hat fallen lassen.
Prisrčno koga objeti = Um den Hals fallen.
Pred koga poklekniti = Auf die Knie fallen.
Če Nemcu kaj po sreči izide = Ist gut ausgefallen.
Če sneg zemljo pokrije = Der Schnee ist gefallen.
Kar Nemcu ni po všeč = Missfallen.
Če sovražnik natvegama pride = Ueberfallen.
Gotovo pridem = Ich komme auf jeden Fall.
Znal (utegnil) bi priti = Allenfalls könnte ich kommen.
Mi je zlo ustregel = Er hat mir einen Gefallen erwiesen.
Stave = Fallstricke.
Zagraje na višavah = Fallschirm.
Most, ki se vzdiguje = Fallbrücke.
Vrata, ki se vzdigujejo = Fallthor.
Sekira pri guilotini = Falleisen.
Od časa do časa = Von Fall zu Fall.
Nastava za žvaldo = Die Falle.
Greh = Sündenfall.
Kadar sneg gré = Schneefall.
Če ima Nemec nad kako rečjo veselje = Wohlgefallen.
Če koga božje meče (togota) = Fallsucht.
Kila = Vorfall.
Slap = Wasserfall.
Če koga bolezen opomina = Anfall.
Če kdo umrje = Todfall.
Če ima kdo drislo = Durchfall.
Če se kaj v stare navade povrne = Rückfall.
Če sovražnik iz trdnjave prigrumí = Ausfall.
Če kdo od vere itd. odstopi = Abfall.
Tudi če kaj zmanjkuje = Abfall.
Če komu kaj na misel pride = Einfall.
Če se komu kaka nesreča primeri = Unfall.
Bolezen ga je zadela = Die Krankheit hat ihn überfallen.

Tako je 48krat padel, pa še bi se našel kakošen „Fall.“ — Al se tedaj čudite, da nas „Triesterca“ pa „Tagespošta zmiraj le napadate — „anfallen?“

Višnjagorski.

Sodba po madžarski postavi.

Znano je, da sta imela na Ogrskem pri sodniških obravnavah „stol in palica“ nekdaj posebno veljavo, in da se je brez nju težko ktera tudi še tako mala pravda rešila. Nekega dné priženejo v preiskavo neki sodnii blizo Dunaja tropo onih ogrskih začrnelih popotnikov, ki so sploh znani pod imenom „cigani“. Al ponosno stopi eden zmed njih pred sodnika ter reče: Gospod! za nas veljá le ogrska postava. „Že dobro“ — reče sodnik ter obernivši se k uradniškemu strežaju veleva: prinesi urno stol in palico!“ „Ne, ne, gospod očka“ — zahruši zdaj jokaje vsa ciganska drhal — „sodite nas po kteri koli hočete postavi, le po ogerski s stolom in palico nikarte blizo!“

J. Levičnik.

Spomini.

Žolcpah — Sučava.

(Konec.)

Leta so pretekle med tem in leta! — In vsako leto, — le dve leti ne — me je vidila plečasta Radoha, kako sem vesel priletel na perutah prijatelstva v svojo preljubo, tiho Sučavo. Včasi z veselim učencom, včasi s kakim prijatlom, včasi sam, pa vselej došel sem s tistim veseljem, s tistim hrepenenjem, vselej bil sem sprejet s tisto ljubeznjivo prijaznostjo, pa vselej se ločil s tisto žalostjo, vselej s tisto željo: da bi le bilo leto skoraj okoli in bi prišel spet srečni čas, ki bi me peljal spet v Tvoje krilo, na verno srce prijatla, ti tiho zavetje mirú in pokoja! In hodil sem. — Kakor prej skoz savinsko dolino memo Mozirskih, Ročiških, Saverjanskih, L'benskih in Lučkih prijatlov, skoz iglo, — tako tudi pretekle leta mimo Mžiških, Črnskih, Koprivnških prijatlov, gostoljubnih, vrlih domorodcov — živili!! — čez Olševo dolj v mirno dolinico. Ah kako prekrasen pogled, ko stopiš na koroško mejo in vidiš pred seboj orjake štirske Švice, le samo — se vé da — od druge straní, kakor smo jih že vidili v teh vrstah. — Za slabe noge je vsaki pot težaven, če pa še kolčikaj stopati moreš, si od ondot v dobri uri že doli.

Tako tudi lani. 19. avgusta se nas podá troje tovaršev iz postrežne dvorane prečastitega Črnskega gospod Janeza na pot. — Odjadrali smo ob kakih pol petih. Pri Koprivniškem g. Janezu se oddahnemo, in ob kakih pol enajstih nas je že vabil poldanski dim žolcpaške županije. Nekdanja prijaznost, nekdanje veselje! Pretresali smo minulo leto. Kaj milega? kaj žalega?

Po navadnem, z veseljem in prijaznim kremljanjem oslajšanem kosilu, vzamem, kakor vselej, spomenar v roke (kterega sta bivši vodja celjske gimnazije učeni o. Hartnid Dorfmann in komisar Henrik Knaffl utemeljila), da marsikterega starega znanca ali prijatla saj tù v bukvah najdem in pozdravim, ker mi drugače na domači zemlji ni dano.

Začnem od tistega dné predlanskega leta, ko sem jaz Žolcpah zapustil, in berem in berem, in nekterikrat se okó nasmehlja dobro znani roki, davno prijaznemu imenu; al strast narodne ljubezni mi strese srcé in solza navdušenja mi otemní očí, ko berem, — ali čaj moj ljubi, naj ti prej povem, kdaj in čigav se bere prvi slovenski vpis v spomenaru, v kterem je premnogo učenega, zanimivega, krasnega blaga v grškem in latinskem, nemškem in angležkem, laškem in francozkem jeziku nakopičenega. Prav, prav, po domače, prav prav iz dna slovenskega srca je vzet,

iz srca, ktero je menda samo in edino v sredi ptuje olike in omike si svojo domačo narodnost prihranilo, ki svoj jezik tako piše kakor ga slovenski duh govorí, ki menda samo in edino prav slovensko v duhu nepopačenih, od strupa nemškutarije še ne okuženih prededovih ali očakov čuti in misli; — lej prost vpisek je:

„Hribi, doline pokrivajo ſvet,
Prijatli med njimi ſe snidejo ſpet
Veſelo shivet.“

28. sept. 1833.

Od tistihmal se nahajajo že bolj pogostoma slovenski vpisi, posebno od potujočih bogoslovcov in drugih učencov, — od leta 1850 že najdeš cirilico, tudi glagolski podpis, česko in poljsko.

Al kdo je pa predrl? Kdo celino kopal? Kdo se je predrznil v tako imenitno, oholo družbo učenih jezikov bornega siromačka, slovenskega pastirčka tudi za mizo posaditi — sicer s pohlevno, nježno besedo, pa vendarle, kdo? Tisti, kteri je lani s trdno, moško roko zapisal:

Slovo Žolcpoharskim planinam!

Z Bogom! hčere stare matere, mogočne Slave:
Košata Radoha, visoka Ojstrica!
Gorjata Rinka in zobata Olševa!
Povzdigajte Slovencom bistre glave,
Naj vrli sini bojo Slave!

Iz krila vašega Savina čista zvira,
Studenec bistroumnosti, moške moči,
Planine čedi, ravnine rodovito porosi,
Nam v ptuje kraje pot odpira,
Mogočne plave tira.

Dereča Drava, svetla Sava in Savina
Mogočne vode in slovenske sestre tri
Vsaka po svoji stezi neprenehoma hití,
In te učí, slovenska rodovina!
Kako se zadobí modrina.

V nebesa kažejo mogočni velikani,
V nebesa vzdigajmo sercé in okó
Slovencom luč naj sveta vera bo!
Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani
Drugim rodom ne prodani!

Gorjaške glave, starodavne, le trdno stojite!
Za pravico in resnico trdno stati,
Hoč'mo tudi mi, da bode Slava naša mati!
Ve bistre reke nam pa neprenehoma rosite,
Naj bodo naše dela rodovíte!

Pri svoji tretji in poslednji obiskavi 21. rožnega cveta 1861.
Anton Martin Slomšek m./p., lavantinski škof.

Neke strani dalej pa bereš:

Slava raduj se! Radujte se Slave sinovi!
Hvor zeleni ji spletajte radostni vsi!
Oča preslavni spozná vas, da ste njegovi, —
Mati! povzdigni se danes ponosna še Ti!
Širom svetá naj razméva se moška beseda,
Ena! ki več ko njih tisuč sto drugih veljá!
Knez jo govoril je; knez, ki mu Slava soseda
U siromaštvu in na prestolu b'la!

Slave, po Tebi, o knez! poslavljeno pleme slovensko
Ljubi Te! ah! in kako! vsaj Te ljubilo vselj.
Ali pa zdaj! Le poglej mi o knez! na Gorensko. Dolensko
Vse se oživí in treptí, — dal si nam novi živelj.
Anton! Živi Te Bog, Ti mileno srce slovensko!

20. avg. 1861. Ptc.

In to — moj slovenski rod! so Žolcpahški spomini!*)

Domače pesmi.

Ravno ste na svitlo prišle IV. in V. šestka gosp. Miroslav Vilharjevih pesem. Beseda vseh pesmic je lepa gladka, napevi so mični, lahki, prav pripravni tudi za naše prosto ljudstvo na deželi. Posebno so nam dopadle: v 4. šestki 3. in 6., v 5. šestki pa 4. in 6. pesem. Gosp. Vilhar vé, da piše za narod, zato pa narod tudi njegove pesmi rad prepeva, in to je še tudi na drugo stran koristno. Če namreč mnogokrat sliši človek našo kmečko mladost nemarne pesmi s ptujimi in popačenimi napevi krožiti, mora pač iz srca želeti, da bi se naši ljudje raje takih, če tudi veselih, pa saj poštenih pesem poprijeli. Pesem ni malenkost. Zato očitna hvala gosp. Mir. Vilharju in vsem našim slovenskim muzičnim skladateljem, kteri se trudijo tudi na tem polju za oliko našega ljudstva, da se mu okus v petju očisti, in ostudna ptuja, pa tudi taka domača šara odpravi. Da se pa ljudstvo z dobrimi slovenskimi pesmami soznani in se jih poprime, treba je, da so domorodci v petju in glasbi izurjeni, delavni in pa pridno na dan spravljajo pesmi mnogovrstnega zapopadka. Zato nam je 5. šestka Vilharjevih pesem, ktera obsega pesmi pri različnih poljskih delih, že zatega voljo dopadla.*) Al tudi na nas je, ljubi domorodci, da podpiramo marljivost in trud naših slovenskih glasbenih skladateljov z nakupovanjem in razširjevanjem njih del. Plod, zagotovljamo vas, ne bo zaostal; zakaj pesmi je moč velika.

Dopisi.

Na Dunaji 4. mal. travna. — B**** — Dragi rojaki goriški! Veselja in radosti mi srce poskakuje, kadarkoli „Novice“ čitam; zakaj? — vsaki bravec lahko sam ugane. Spali smo dolgo, kajti smo spati mogli; milejša dôba je tudi Slovenii napočila z besedo presvitlega cesarja, ki je vsem ljudstvom svojim svobodo napovedal in zagotovil. In glej! komaj so narodi ta mili glas zaslišali, hitro vstajajo iz dolgega spanja in močno jim kerv v žilah bije za svobodo in narodnost; potegujejo se za pravično reč in odjenjali ne bojo pred, dokler se jim ne izpolne, kar jim je cesarjeva beseda zagotovila. Slovenski jezik, doslej zapuščen, zanemarjen in zatiran, se lepo razvija in očitno kaže, da ni nikar tako reven (kakor nasprotniki naši trdijo), da bi se v uradnijah in šolah rabiti ne dal. Za napredek in omiko jezika Slovenci zvesto skrbijo, iz tega pa bo izvirala viša narodova omika. Od dné do dné več čitavnic in drugih zavodov napravljajo, o kterih važnosti v sedanjih časih ni mi treba govoriti, kjer vsakdo njih korist dovolj pozná. Osnovale so se čitavnice v Ljubljani, v Trstu, Mariboru, Celji itd., in se lepo vedejo; še celó naši Tominci so čitavnico napravili, ki jim le čast dela. Upamo tudi, da ne bode dolgo trpelo, da se bo tudi v Vipavi čitavnica ustanovila. Hvala vrlim rojakom našim, da za mili materni jezik tako dobro skrbijo! — Marsikdo me je že pobaral: „Kako to, da se v Gorici čitavnica ne napravi?“ Dobro poznam okolišine, ki so tej reči na poti; dobro vem, da moji goriški bratje so vrli Slovenci; al ne dvomim, da bi se bilo o slov. čitavnici v Gorici že zdavnej govorilo, ako bi tako lahko bilo, kakor v drugih slovenskih mestih. Da je v Gorici čitavnica zeló potrebna, mi bo vsakdo priznal. Porinite tedaj, častiti gospodje, voz domače omike naprej in zberite mu dobrega in zvedenega vodnika, in drčal bo, da bode veselje!

Iz Maribora 6. aprila. B. **) Ravno je menda zdaj leto, kar je neki dopis iz spodnjega Štirskega v dunajski „Presse“ Slovence, posebno pa naše duhovstvo natolcevaje pred svetom črnil. Sopet se je oni isti dopisún oglasil v zadnji „Reformi“ ***) grdo obrekovaje našega obče spošto-

*) Morebiti, če se še kaj spomnim, se srečamo še kdaj v „Novicah“. Pisatelj. — (Bog daj obilo spominov! „Novice“ hrepenijo po njih. *Vred.*)

*) Vsaka šestka g. Vilharjevih pesem, ktera je dozdaj na svetlo prišla in ima še na svetlo priti, se dobiva v bukvarnici Lerherjevi, v čitavnici in pri gosp. izdatelju samem po 30 krajc. nov. dn.

**) Prejeli.

***) Trebalo bi, da bi vredništvo „Reforme“, ki je zástavo ravnopravnosti v svojih spisih dosihmal tako visoko nosilo,

vanega kneza in vladika, pa tudi ostalo duhovstvo. Med drugimi krivicami, ki jih duhovstvu kulturni janičar očita, je ena čisto nova. Huda krivica naših duhovnikov je po dopisunovih mislih ta, da je naše duhovstvo iz nizkega, kmečkega stanu, — iz tega se vé da pa sledí, da je neomikano, enostrano in Bog vé še vse kaj! Tako sklepa kulturni modrijan. Lansko leto pa se je vendar slinil in hlinil okoli duhovnikov, ko je njih pripomoči potreboval; dosegši pa svoj namen zdaj tako plačuje. To je kulturina hvaležnost! — Toraj: pozor v prihodnjič, da si ne izrejamo kače v lastnih nedrih! — Pa še nekaj drugega, čisto novega zvemo iz tega dopisa. Vi Slovenci ne smete med seboj slovenski govoriti. To je po dopisunovih mislih silno silno nevarno za državo. Za Boga! kako pa hočemo drugače govoriti? Drugega jezika ne znamo. Mislim, da si bodemo le kazali in migali kakor mutci in nemi! — Tudi s tem nam je hotel strašno sramoto napraviti ovi „omikani“ gospod, da nas imenuje „windisch“, kar pa le zopet kaže debelo nevednost našega nasprotnika, ki ne ve, da nas naši sosedni bratje od tistega časa tako imenujejo, od kar se poznamo. Poznamo se pa, kar se po zgodovini zavedamo, da bivamo in da so nekdaj Nemci in Slovani bili le en edini narod, nemški in slovanski jezik le en edini jezik, kar najnovejše preiskave učenih Nemcov dokazujejo. Ime „Winde“ nam ni bil nikdar v sramoto, temveč v čast, opominjaje nas tistih časov, ko smo zedinjeni z Nemci s slavo in častjo se vzdignili iz „Indije — Vindije“, naše prvotne domovine. Mi smo tedaj nekdajšno ime še ohranili. — Zadnjič se je ovi junak spravil nad našo čitavnico, trobé svetu, da ji je spodletelo, da je fiaško napravila. Ako se pravi „fiaško“ napraviti, pravi namen društveni dosegati, kakor ga zahtevajo pravila, od dné do dné več članov dobivati, da jih je zdaj blizo 70, — ako se pravi „fiaško“ napraviti, ne računé podpor naših blagodušnih mecenatov, samo z mesečnimi prineski obilno shajati in še zmirom nekaj prihraniti si, — ako se pravi to „fiaško“ napraviti, tako je vsaka domorodna duša vesela takega „fiasko“, in ravno dopisnikova nejevolja je živa priča, da živimo in morda krepkejše, kakor pa je nekterim gospodom ljubo. Lahko bi pripodobljali svoje stanje s stanjem nekih drugih društev tukajšnih, — pa Slovenec je dober krístjan in se ne veselí nesreče drugih. — H koncu pa tudi mi vzkliknemo: Več omike, več omike! Toda nam je omika: poštenost, značajnost.

Iz Celja 3. aprila. V. — Včeraj zvečer ob $^3/_4$ na 8 uri je velika množica ljudstva se na kolodvoru snidla pričakovaje Njih Veličanstvo presvitlega cesarja. Ko doidejo, jih gromoviti „Živio-krič“ pozdravlja, med kterim so se samotni „vivat-klici“ komaj slišali. Mudili so se četrt ure pri nas in pomenkovali s polkovnikom polka Hessen, kteri v celjskem kraju stanuje. Ko je pa zvonček sopet znamnje dal za odhod, so odskočili v voz, še nekekrat pri oknu zbrano množico prijazno pozdravljaje. Sedaj pa spet „živio-krica“ ni konca ne kraja bilo; doneli so po dvorani domači glasi tako navdušeni, da so Njih Veličanstvo očitno vidili živo ljubezen naroda slovenskega.

Od sv. Trojice na Štajarskem 1. apr. J. Ž. — Ker nam „Novice“ v poslednjem listu priporočate, naj bomo varhi ministrovega ukaza po deželi in vam pišemo, kje se spolnujejo njegove besede, kje pa ne, Vam podam ta listek, da svet zvé, kako je pri nas. — Žalost me je potrla, ko sem slišal našega šolskega učenika reči, da dokler bo on, morajo vsi otroci nemško govoriti, če ne, bojo pa „handpacen“ dobili; tudi pri sodnii so le samo nemško črkali. — Pa hvala Bogu! veter se je obrnil, megle so zginile in lepo slovensko solnce je prisijalo. Naš mili g. Praprotnik, okrajni predstojnik v Rogatcu, je že zapovedal, naj se brž kolikor je le mogoče, po slovensko vreduje, in vsi gospodje se poganjajo eden čez druzega. Sodniške sprave in zapisnike gosp. Pirkmaier, komisar, že dela, tudi gosp. Peunik, vodja gruntnih bukev, je že inventir ali cenitni zapisnik po ranji Mici Gobcevi v slovenskem jeziku naredil. Hvala vsem gospodom zato! Še čez sto let jih bojo naši otroci hvalili, da so bili prvi, ki so skazali pravico našemu domačemu jeziku. Nemškutarjev pri nas ne manjka, pa jih mi kakor tudi vradniki naši dobro okregamo: čmu, dušica, slovenski kruh ješ, pa hočeš nemškutariti? Idi k švabam si kruha služit, ako ti nismo prav, kakor nas je Bog ustvaril in Cesar zdaj nam pravico dal! —

V Gorici. ⨯ V torek 1. aprila ob pol dveh popoldan so prišli Njih Velič. presvitli Cesar iz Laškega v Gorico. Prihoda, ki je bil, kolikor je bilo zavolj prekratkega časa mogoče, dovolj slovesen, ne bom popisoval, in ne bom govoril ne od krasno napravljene veže v kolodvornem poslopju, ne od prazničnega zvonjenja in preprog in cvetlic po oknih itd. Namen teh vrst je le, konstatirati, da Gorica, vkljub temu in unemu, je bila — stara lojalna Gorica in tisti, kakor drobnogledniki trdijo, od zahoda sem zaneseni atomi laškega separatizma so bili skor popolnoma zginili pred milo sapo stare trdnovkoreninjene zvestobe, ki se je o prihodu in pozneje očitno razodevala. — V gledišču so blagovolili Nj. Velič. do konca 2. djanja muditi se, in kdor se hoče prepričati, kako srčen je bil tamkaj sprejem, naj mi verjame, da, če rečem, ploskanje in slavaklicanje je bilo „gromno“; ni to navadna časniška fraza, ampak le senca resnice. Pri vojaškem razgledu na malih Rojah drugi dan, je mrgolelo gledavcov in ni jih menda bilo nič manj kot vojakov, kterih je bilo 3600 mož razpostavljenih. — Ob 10. uri dopoldne med glasivnimi slavaklici brezštevilne množice, so odrinili presv. cesar proti Ljubljani. — Še nekaj bi rad pristavil, namreč, da ko se je med in po obedu na Travniku vse trlo, da bi vidili Njih Veličanstvo peljati se v gledišče, so se izmed živih „evviva-tov“ sosebno nadušeni „slava- in živio-klici“ dobro razločevali in odlikovali, in to nam potrjuje resnico znanih pesnikovih besed zastran slovenske zvestobe. Kar smo te dni vidili in slišali, kaže nam sopet očitno, da kdor se, potegovaje za narodne pravice, z zarjevelim birokratizmom kavsa, ali edinozveličavni „kulturi“ ustavlja, ali s kterimi koli sovražniki narodnega razvijanja bori in prepira, ni že „eo ipso“ puntar ali protivnik celokupni Avstrii in Cesarju. — Blago in kri za cesarja, srce in um in dlan za domovino in narod! — Vam pa stara Tagespoštna teta „Triesterca“ priporočam: „Qui legit, intelligat!“, da saj naših lastnih besed ne boš krivo tolmačila svetu.

Na Uncu iz Notranjskega. 23. dan p. m. je bil tukaj strašen večer. Kmali po deseti uri nas zbudi vpitje in zvon sile — gorelo je v sredi vasi, in groza! hiše vse na kupu, najbližne s slamo krite. Domači smo bili v ti sili zlo zmešani, in vsaki je najbolj gledal, kam bi bežal in kaj bi rešil. Al hvala bodi Bogu! po naključbi je bil ravno gosp. Anton Leskovec, adjunkt c. kr. okrajne gosposke iz Planine tukaj; on je prihajoče ljudí vladal, in ker se je brizglja pripeljala in je vreme bilo ugodno, ni zvunaj hiše, v kteri se je ogenj prikazal, celó nič pogorelo. Prepričali smo se pa ta večer, kako silno je potrebno, da se v vsaki soseski nekteri umni možje in fantje včasih vadijo z gasilnico in z drugimi za gašenje potrebnimi pripravami, da v sili ljudem glave ne zmanjka. Konečno naznanjamo očitno in srčno hvalo g. Leskovcu, da je vladal in delal, in ne maral in ne jenjal, čeravno ste mu obé suknji na več krajih skozi in skozi pregorele.

V imenu hvaležnih Unčanjov
A. J.

V Radoljci 1. aprila. Overe so padle, ki so branile veljavo slovenskega pisma v sodnijah. Ker jih bo zdaj veliko delalo, se bo tudi kmali dobra in razumljiva terminologija razvila. Med ljudstvom je dokaj več dobrih teh-

---

kdo podučil, naj se varuje takih reformatorjev, po kterih so mnogi časniki dunajskj vse zaupanje in poštenje pri Slovencih zgubili. Vred.

ničnih, pa čisto domačih in razumljivih izrek za pravnike, kakor se sploh misli; treba jih je dobiti in razglasiti za občno rabo. — Pred vsim drugim pa je treba, da se sodnja obravnava v pravdnih in nepravdnih zadevah čisto in posebno razumljivo prestavi; toda z samim tekstom ne bo nič pomagano, treba je, da se dodá tudi kak dober komentar z vsimi formulari razumljivo; — najbolje bi bilo po mojih mislih, če bi se Damianičev (Füger-Wessely) „Civilgerichtliches Verfahren in Streitsachen“ in njegov „Adeliges Richteramt“ prestavil; — tudi na „Formularien-sammlung, herausgegeben vom k. k. Oberlandesgerichte Eperies“ tukaj opominjam. Advokati in uradniki bi potlej lahko delali. Kar pa prestave zadeva, mislim, da bi jih moglo več pravnikov vkup delati in da se morajo vsi latinski izrazi obdržati, zato, ker so ljudstvu znani, se po celem svetu rabijo in tudi od nas Slovencov nihče ne bo izjeme tirjal. Novoskovanih besed se je, kar le mogoče, ogibati. Začeti pa morajo posebno notarji; njih pisma ljudem veliko let v rokah ostanejo in se največkrat prebirajo, kakor ženitne, izročilne, kupne, dolžne pisma, oporoke itd.; potem vse, kar se v gruntne bukve vpisuje in tožbe v okrajšani pravdi, pri sodnijah pa razsodbe in vsi spisi, ki razpravo zapuščin zadevajo, bi koj mogli biti slovensko pisani. — Pa ni ravno treba, da bi se povsod ena in ista beseda rabila, saj ženitno pismo med Gorenci narejeno, ne bo nikoli (?) Štajarcom ali Primorcom v roke prišlo. Poglavitna reč je pa, da se povod razumljivo in po tirjatvah postav piše; kdor v slovnici ni trden, naj se je učí, pa zavolj tega naj ne odlaša vendar le koj „po mogočosti“ slovensko pisati. Od začetka bo težko; v slovnici trdni Slovenci se bodo mnogokrat muzali nad slovniškimi napakami; al to naj nikar ne straši, saj slovnica (gramatika) je le sredstvo in pripomoček, nikakor pa ne cilj in konec. Pomniti pa moramo zlata vredne besede slavnega Francoza, ki pravi: „Le *mieux possible est l' ennemi du bien*“.

Iz Dolenskega 3. aprila. * Naši duhovni so jeli čedalje bolj spoznavati, da tisti nemški klericizem je piškav oreh, kakor ga prodaja dunajski časnik „Gegenwart“, ki je mnogo lepega dnarca splel slovenskim duhovnom. Več duhovnov pri nas bo vredništvu poslalo odpoved, da jim ni treba več pošiljati „Gegenwart“, akoravno so že pol leta plačali. To je znamenje, da se zavedamo in da smo Slovenci pošteni. Pa bi res tudi nespametno bilo, da bi mi duhovni še takega plačevali, ki nas za uho bije!

Iz Ljubljane. Preteklo sredo popoldne okoli treh so se presvitli cesar po železnici iz Gorice pripeljali v Ljubljano. Topovi na gradu so naznanjali prihod Njih Veličanstva, in na kolodvoru jih je slovesno sprejela vojaška, duhovna in civilna gospoda. Ko so po kratkem obstanku pred-se pustili vso to množico in se prijazno ž njo pomenili, Jih je odpeljal hlapon blizo Fužin na veliko planjavo, kjer so ogledali vse vojaške krdela (okoli 3000 mož), ki v okolici ljubljanski zdaj bivajo. Mestjanov peš in v kočijah pa je v prijaznem pomladanskem dnevu toliko vrelo doli proti fužinski planjavi, da se je vse trlo; ni tedaj čuda, da so res gromoviti bili „živio“-klici, s kterimi je veselo ljudstvo sprejelo svojega Cesarja in Gospoda. Kakor se je vidilo, so presvitli cesar zadovoljni bili z predstavljenimi vojaki in krdelce našega krajnskega polka so pohvalili z domačimi besedami „Dobro, dobro“ — kar smo od popolnoma zanesljivega gospoda slišali. Ko so cesar ogledali vojake, so se podali spet v Ljubljano nazaj h kosilu na kolodvor in potem ob 6. uri odrinili dalje proti Dunaji. — Laibacherćnega dopisnika pa pri tej priliki opominjamo, naj drugikrat prav pové kar je slišal, in če mu je naš domač pozdrav, pri kterem človek vé in čuti, kaj kliče, res tako zopern, da ga ušesa bolé, naj ga zatuje v „Triesterci“, „Tagespošti“ itd., — v ljubljanskem časniku naj se nam naša beseda ne sprevrača.

— V seji pravoznanskega družtva 4. dan t. m. je bilo določeno, da čitavnica tega družtva naj bode vprihodnje v delavnikih od 2. do 4. ure odprta, v nedeljah in praznikih pa zaprta; sklenjeno je tudi bilo, nekoliko pravoslovnih knjig kupiti. Novi opravilni red je bil do §. 12 dognan; ostali §. se bojo pretresali v prihodnjem izrednem zboru v petek 11. dan t. m. popoldne ob 6. uri, za ktero sejo je tudi g. advodat dr. Zupan zanimiv pravden primerljej napovedal.

— (*Srčna zahvala „Triesterci“*). Kaj ne, da nisi pričakovala, stara teta *), da ti bojo „Novice“ še kadaj zahvalno pismo poslale — in lej! dušica mila, danes ga prejmeš. Pa nikar se ne čudi! Slovenec je hvaležna stvar „und sammelt glühende Kohlen auf seines Feindes Haupt“. To ti, dušica mila, povemo po nemško, ker skušnja nas uči, da pred se bo zamurec do belega umil kakor ti se naučila slovensko. Al že vidim, da komaj čakaš, zakaj ti „Novice“ zahvalnico pošiljajo; zato te nočemo trpinčiti z dolgo „einleitengo“ in ti brž ob kratkem povemo to-le: Ker si unidan po navadi celó svoj grdi jezik brusila nad tistimi 100 gold., ki nam jih je blaga roka darovala za nakup slovensko-nemškega slovnika, je ta strup neki drugi domoljubni roki tako dopadel, da nam je tudi ona poslala 40 fl. s sporočilom, naj kupimo slovnikov in jih podarimo pridnim učencom tù in tudi v Novem mestu. Lej! to je tvoja zasluga, in zato ti bojo celó novomeški študentje hvaležni, ki jih od unih prvih slovnikov ni nič doletelo. Le tako naprej! Veliko si nam že dobrega storila; zlo že si Slovence povišala, da že celó „Frankfurterca“ o njih govorí. Več ko boš gnoja našarila, več bo dobrega žita izrastlo; zato le pridno gnojí!

— Kako marljivi za uk milega maternega jezika so naši gimnazijski učenci že v spodnji gimnazii, priča nam novo početje, ki so se ga lotili uni mesec. Namesto da bi tratili čas s nepotrebnimi rečmí, spisujejo raji to in uno v prozi in poezii, in kar se spiše boljega, se znaša po prejšnem pretresu v zberko, ki skor vsak mesec v ličnem kamnotisu izhaja pod naslovom „Torbica“. Že nekdaj so imeli dijaki to navado, da so nabirali sad svojih vaj v eno pisano knjigo, kakor je bila „Slavija“ itd.; al sedanji čas so že bolj bistre glavice, da dajejo „Torbico“ natiskovati in tako si jo more vsak omisliti, kteri plača tiskarne stroške. Dosihmal ste izšle 3 torbice. Ako pogledamo to, kar po svoji lastni marljivosti spravlja že mladina v gladkem jeziku na dan, pač veseli rečemo, da jezik naš napreduje velikansko. Le tako pridno naprej, in vesela Vas bo mati domovina!

— Te dni je gosp. Miroslav Vilhar, ki se je v jeseni stanovitno preselil v Ljubljano, izročil sl. c. k. deželnemu poglavarstvu prošnjo za dovoljenje slovenskega časnika, ki ga želí vsaki teden enkrat na celi poli izdajati pod naslovom „Naprej“. Obsegal bo zraven političnega dela lepoznanske in trgovske rečí in mnogovrstne naznanila. Čeravno bi g. Vilhar mnogim željam še bolj vstregel, ako bi izdajal saj trikrat v tednu političen časnik, bomo vendar že tudi tedenika prav veseli.

— List „Cimbrov pod Ljubeljem do spisatelja Don Quix. d. Bl. V.“ v „Laibacherci“ je nekega vrlega našega možaka spodbudil, da je po „tržišče spraše“ spisal „Monolog anga, k noče Cimbér bite“. Prihodnje „Novice“ bojo prinesle to humoresko.

---

*) „Danica“ nas je unidan vprašala, kako je to, da sovražnico „Triesterco“ teto imenujemo. Ljuba „Danica“, to je tako-le: Nobenega časnika ni v Avstrii, ki bi bil „Novicam“ toliko hvalo pel kakor „Triesterca“ noter do lanskega leta. Tista ljubeznjivost bila nam je neznana, kakor je bila Schillerju „das Mädchen aus der Fremde“: „Man wuste nicht, woher sie kam — Doch schnell war ihre Spur verloren, sobald das Mädchen Abschied nahm“. In vidiš, draga „Danica“, čeravno se zdaj obnaša „Triesterca“ tako do nas, ki smo zmiraj eni, da si Schillerjevega „Mörosa“ — mit dem Dolch im Gewande“ mislimo parodiranega v nji, imenujemo iz stare hvaležnosti Triesterco še zmiraj „teto“. Vred.

— Prišla je na svetlo naša unidan naznanjena brošura „Slovenski jezik pa krajnska špraha“. Ker poučno-kratkočasno pretresa vse, kar se dandanašnji milemu slovenskemu jeziku oponaša, bo menda ta knjižica za velikonočne pirhe dobro došla vsem prijatlom pa tudi protivnikom našega jezika po vseh slovenskih krajih; une bo razveseljevala, te bo morebiti podučila in — spokorila. Veljá 20 nov. krajc. in se dobiva pri Blazniku in Giontini-u.

— Že veliko veliko let ne pomnimo pomladi, kakoršna je letos. Vse je že zeleno, zgodnje sadje cvetè ali je že odcvetelo, celó nektere hruške že cvetijo; žito je veliko, da se že zajec v njem skrije, nemške detelje so tako velike, da je „mali traven“ že „veliki traven“; opoldne imamo v senci čez 20 stopinj gorkote. Da bi nas le prelepo vremo zadnje dni tega mesca v — april ne poslalo!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. *(Iz državnega zbora).* V zbornici poslancov je prišla postava za odpravo tako imenovane rudne desetíne (Bergfrohne) na vrsto. Ministerstvo je predložilo, naj se rudna desetina odpravi, namesto nje pa naj rudarji davek od čistega dohodka po 5 od sto gold. plačujejo. Zbornični odbor pa je napravil svoje predloge, po kterih 1) potrjuje odpravo rudne desetine, 2) dohodnina naj se po razmeri prve vrste kakor pri druzih obrtnijah najviše s 5 od sto odloči, 3) naj se svobodna rudosledba (Freischurf) z davkom obloži, namreč za vsako leto z 20 gold. Ministerstvo in odbor sta soglasno predložila, naj ta postava veljá za vse dežele našega cesarstva. Dr. Rechbauer (poslanec štajarski) se prvi oglasi, in ker je on vrstnik tiste od centralistne večine razločne stranke, ki se imenuje stranka „nemških autonomistov“, odbija veljavo te postave za „vse dežele“, tedaj tudi za tiste (ogrsko, hrvaško itd.), ki niso nadomestovane v državnem zboru. Na to se oglasi gosp. minister Schmerling in pravi, da bo vlada v razglasu te postave že razločila dežele, kterim se bo ta postava dala kot postava na ustavni poti dogotovljena, kterim pa le kot vladni ukaz. Pri glasovanji o veljavi te prve postave je po navadi zmagala centralistna stranka. Potem so se začeli pomenki o posamesnih oddelkih te postave in obveljali so gori omenjeni predlogi odborovi. Zoper to, da se že zasledovanje po rudah obloži z davkom po 20 gold. na leto, je govoril poslanec koroški gosp. žl. Rosthorn in dokazal, da ta davek bo škoda rudarstvu avstrijanskemu, pa tudi državi ne bo dosti dohodkov donesel. Če je res, kakor se pravi — je rekel — zdaj v našem cesarstvu 14.000 takih rudoslednikov, pa jih vprihodnje ne bo tretjina ostala, če bo mogel vsak na leto 20 gold. plačevati zato, da enmalo brba po zemlji. — Tudi dr. Toman je govoril zoper ta novi davek in sicer tako-le: „Kakor je poslanec koroški (Rosthorn) govoril zoper ta novi davek, tako moram tudi jez. Kakor na Koroškem, tako se tudi na Krajnskem rudari le bolj po malem; večidel sledijo po rudah manj premožni ljudje in si s tem prislužka iščejo; ako so najdli rudo, se združijo s kakim premožnim človekom, da se začne z večim kapitalom rudokopstvo. Na Krajnskem, zlasti na Gorenskem, bi še le prav bilo, da bi se premije plačevale takim, ki rude iščejo, ne pa, da se njih trud še z davkom oklada. Pri nas ni taka, kakor drugod, kjer pod zemljo ležijo bogati rudarski zakladi. Če bo tedaj revniši človek zato, da sme po rudi slediti, moral še na leto 20 gold. davka le za rudosledbo plačevati, bo raji vse kopanje opustil in rudarija se bo zamorila že v prvem začetku“. Ko je dr. Toman si prizadjal dokazati, da zagovori, s kterimi odbor opravičuje ta novi davek, so le piškavi orehi, je razjasnil svoj dokaz z domačo skušnjo v okolici kočevski, kjer premog kopljejo, in sklenil s tem, da postave, ki nakladajo nov davek rudarijam, se ne dajo po enem kopitu ustanovljati, ampak treba je, da se gleda na razmere vsake dežele in po teh še le se snujejo novi rudarski zakoni. — Al kakor je glasovanje pokazalo, vse to dokazovanje ni nič pomagalo; večina poslancov je bila za ta davek, ki ga je odbor nasvetoval, čeravno bo napredku rudarstva v gotovo škodo, državi pa brez zdatnega dobička. — Dalje je zbornica poslancov se posvetovala o tistih premembah, ki jih je zbornica gosposka sklenila o tiskarni postavi; nekterim premembam se je udala, nekterim pa ne. — V pondeljek je bila dosti živa pravda zastran davka za mošt, vino in meso. Ker je gosp. minister Plener vidil, da zbor ne bo potrdil njegove osnove, je obljubil po veliki noči drugačno osnovo tega davka zboru predložili. — Danes v sredo (9. t. m.) ima zbornica poslancov zadnjo sejo pred velikonočnimi prazniki; še le po veliki noči, 28. dan t. m. se bo snidel spet državni zbor in začel dnarne državne zadeve. Med tem časom se bojo že zgotovljeni predlogi izvoljenih dnarstvenih odsekov natisnili, da potem vsaki poslanec prejme svoj iztis.

— Presvitli cesar so prišli 3. dan t. m. zjutraj spet na Dunaj nazaj in ob devetih so sprejeli gosp. nadvojvoda Rainer-a in Vilelma, pozneje gosp. ministre in drugo civilno in vojaško gospôdo.

— Ministerstvo dnarstva je ukazalo izrisati novo umetno podobo za papirnate desetice, da se kmali nove izdajo namesto sedanjih.

— „Ost und West“ bere v svojem 380. listu ostre pa skoz in skoz pravične levite razujzdanosti, s ktero „Donauzeitung“ v svojem 69. listu črni Slovane avstrijanske. Kako hudoben je ta časnik v tem listu, kaže vsaka vrstica, ki ignorira nalašč vse, kar so Slovani v nevarnih časih za Avstrijo storili, ko je frankobrodski zbor §§. 2. in 3. nemške ustave sklenil, — ko je laška prekucija svoj plamen širila že do Soče slovenske, — ko je v Debrečinu podiral madžarizem Avstrijo. Od vsega tega ne vé nič; al ker zdaj Slovani zahtevajo tudi za-se pravice, ki jih vživajo drugi narodi avstrijanski, in nič več, „Donauzeitung“ psuje vseskozi lojalne Slovane „fantaste“, „puntarje“ itd. In kaj takega se pridrzuje časnik, ki veljá za „halbofficiel“!! Sam Bog pomagaj Avstrii!

Hrvaško. Iz Zagreba. Kralj dvorna kancelija je ukazala pozvedbo, kako bi se dala železnica od Kartovca napraviti do morja ali v Reko, Senj ali kam drugam. Tudi je dvorna kancelija lastnike južne železnice nažgala, naj se ne obotavljajo dalje in brž dodelajo železnico iz Zagreba v Karlovec.

Česko. Iz Prage. Naša gospodarska družba pretresa sedaj dve važne reči, namreč razkosevanje zemljiš in pa občno deželno asekuracijo. Večina je o prvi zadevi za to, naj se svobodna razdelitev zemljiš (gruntov) le toliko omejí, da toliko zemlje vkup ostane, da more — gledé na lastnosti zemlje in druge okoljšine — saj ena rodovina živeti od grunta in se za poljske dela dvoje konj rediti; razkosevanje zemljišč celó na drobno, bi napravilo veliko beraštva. — Velika množica naših ljudí, ki so se pred več leti preselili v Ameriko, je prišlo te dni spet nazaj, ker niso mogli več prestati terpljenja, ki jih je zadevalo v vojski Amerikancov. — Ljubljencu českega naroda g. dr. Rieger-u, ki je mlinarjev sin in sam tudi mlinar, je te dni 100 mlinarjev iz Českega, poslalo pismo, v kterem mu kot svojemu „tovaršu in bratu“ svoje zaupanje in ljubezen razodevajo. — Slavni zgodovinar dr. Palacky je prejel od svojih častiteljev krasno svetinjo.

Angležko. Iz Londona. Toliko blaga so že pripeljali skupaj za razstavo, da so delavci, ki ga razkladajo, eden drugemu na poti. Razstava se bo slovesno odprla z molitvijo, govori in muziko.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**